

Mottagarens referens: LI2024/00248

Regeringskansliet

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

li.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till: li.di@regeringskansliet.se

Remissvar över Betänkande SOU 2024:8 Livsmedelsberedskap för en ny tid

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har anmodats att inkomma med synpunkter på ovan rubricerade remiss. SVA lämnar sammanfattande och specifika kommentarer enligt nedan.

Sammanfattning

SVA har i detta yttrande haft ett fokus på myndighetens ansvarsområde och tillstyrker utredningen. SVA anser att många av utredningens förslag i förlängningen kan leda till att på sikt förbättra Sveriges livsmedelsförsörjning. Myndigheten ser även positivt på att det föreslås ett mål för livsmedelsberedskapen, samt att Livsmedelsverkets roll som sektorsansvarig myndighet förtydligas och utvecklas. SOU 2024:8 är en transparent, välskrivna och välarbetad utredning som har en bred ansats.

SVA vill framhålla att följande områden i utredningen: (i) animalieproduktionen, (ii) hållbarhet, (iii) djurens hälso- och sjukvård, inklusive laboratoriediagnostik av kliniska prover och (iv) CBRNE och farliga ämnen;

- SVA noterar att primärproduktionen och animalieproduktion bör förtydligas i utredningen. Även vattenbruk, fiske och vilda djur är sparsamt omnämnda. SVA har förståelse för avgränsningar som gjorts i utredningen, men myndigheten vill belysa att animaliska produkter är viktiga då de är näringsrika och kan föda befolkningen vintertid och i delar av landet där odlingsmarken är begränsad. Dessutom är djuren i sig levande livsmedelslager.

- Hållbarhetsaspekter belyses inte särskilt mycket i utredningen. SVA vill även inom detta område framföra att det är viktigt att beakta att hållbarhet och beredskap hänger ihop och att en mer robust och hållbar livsmedelsproduktion är mindre känslig för störningar. Målkonflikten mellan konkurrenskraft i fredstid och motståndskraftiga system i kris är oklar. Utredningen har ett stort fokus på att upprätthålla det befintliga livsmedelssystemet men adresserar inte i särskilt hög utsträckning hur livsmedelssystemet kan bli mer diversifierat och flexibelt för att kunna hantera störningar.
- SVA konstaterar att utredningen inkluderar djurhälsa i begreppet livsmedelsberedskap, men att djurens hälso- och sjukvård i vidare bemärkelse inte beaktas. Detta innefattar även laboratoriediagnostik av kliniska prover. Att säkerställa djurens hälso- och sjukvård till en viss nivå är av vikt för att säkra animalieproduktionen. Detta inkluderar veterinärmedicinska läkemedel, inklusive antibiotika och tillgång till veterinär service. SVA vill framhålla att även produkter såsom laboriemateriel och förbrukningsartiklar till veterinärmedicinsk diagnostik är strategiska varor där det skulle kunna finnas behov av beredskapslager.
- SVA identifierar att frågor som berör CBRNE och farliga ämnen i livsmedelskedjan omnämns sparsamt och är otydliga i utredningen. Åtgärder för skydd mot CBRNE-ämnen och sabotage med andra farliga ämnen kräver insatser och motåtgärder av flera beredskapsorganisationer. Att det finns tjänliga livsmedel- och fodervaror som är fria från farliga ämnen bör framhållas lite tydligare i utredningen.

I övrigt anser SVA att det är bra att även kommunernas ansvar i livsmedelsberedskapen förtydligas. Tillsynen över kommunernas arbete med livsmedelsberedskapen bör enligt SVA åvila länsstyrelserna och inte Livsmedelsverket, som föreslås i utredningen. Länsstyrelserna utövar redan idag tillsyn över kommunerna inom flera områden, bl.a. livsmedelskontroll och det blir då logiskt att även tillsynen över kommunernas arbete med livsmedelsberedskapen ska åvila länsstyrelserna.

I SOU:n diskuteras lagring och inhemsk produktion av olika typer av insatsvaror,

exempelvis mineralgödsel. SVA anser att även materiel för djursjukvård och laboratoriediagnostik av kliniska prover är att anse som insatsvaror för svensk livsmedelsproduktion. För att kunna tillhandahålla dessa insatsvaror krävs på samma sätt som med mineralgödsel antingen lagring och eller inhemsk produktion av exempelvis antibiotika, vacciner, laboriemateriel och kemikalier. Detta diskuteras i stort sett inte alls i utredningen.

Animalieproduktionens strukturrationalisering med färre lantbruksföretag med mindre personal, men med större besättningar är dimensionerande för livsmedelsberedskapens återuppbyggnad. Strukturrationaliseringen och till viss del en nedmonterad inhemsk infrastruktur för animalieproduktionen gör den sårbar för störningar då det finns tydliga beroenden till export- och importländer.

Specifika synpunkter

Kapitel 5. Viktiga samhällsfunktioner inom livsmedelssystemet

Utredningen inkluderar inte alla viktiga samhällsfunktioner som ingår i sektorn. SVA noterar att funktionerna ”Smittskydd djur” och ”Djurens hälso- och sjukvård” inte nämns specifikt.

Avsnitt 5.1 Primärproduktion

Ren bör nämnas då det är ett viktigt livsmedelsproducerande djur i norr.

Avsnitt 5.6 Djurhälsa och djurskydd

Det här avsnittet saknar en beskrivning av djurhälsopersonalens (DHP) betydelse för djurhälsan. Tillgången på DHP utreds i flera olika projekt och samverkansformer. Dessa är relevanta att beakta i det framtida arbete tillsammans med utredningens förslag.

Kapitel 6. Förutsättningar för inhemsk livsmedelsproduktion

I kapitlet noterar SVA att det inte finns med något om att vilda djur kan vara en resurs i livsmedelsförsörjningen.

I avsnitt 6.3 saknas det information om krigsveterinärförordningen.

Krigsveterinärförordningen, styr reglering av viss personal samt förnödenheter för arbete med djurhälsa, djurskydd och säkra livsmedel vid höjd beredskap. Förordningen är otidsenlig och under utredning av Livsmedelsverket och Jordbruksverket. Utredningen beräknas bli klar under hösten 2024, vilket bör beaktas i det framtida arbetet.

Avsnitt 6.9 Veterinärmedicinska läkemedel

SVA vill tydliggöra att det inte finns någon nationell tillverkning av läkemedel för djur. I 6.9 nämns kort att vaccinering har stor betydelse för animalieproduktionen och att tillgång är beroende av import samt att lagerhållning av vaccin förutsätter omsättning. Detta är ett konstaterande men ingen vikt har lagts i SOU 2024:8 på hur detta ska organiseras.

”Gemensamt för de olika djurslagen är att penicillin är det viktigaste antibiotikumet”.

Idag är det väldigt låg och nästan ingen användning av penicillin till fjäderfä. En anledning till detta är befintliga karenstider som i princip omöjliggör behandling av värphöns. Ett annat förtydligande som SVA vill framföra är att penicillin inte används över huvud taget till fisk. För fisk är florfenikol det viktigaste antibiotikumet, utom vid vattentemperaturer över 18 grader då exempelvis oxytetracyklin eller trimsulfa måste användas.

SVA vill också kommentera påståendet att *”Vaccinering har stor betydelse för animalieproduktionen. Detta eftersom besättningar ofta är stora och många djur kan smittas på kort tid. Den absolut största mängden vaccin används inom fjäderfäproduktionen (uppskattningsvis mer än 100 miljoner doser per år), följt av gris (några miljoner doser per år).”* Utöver besättningsstorlek finns många fler och viktigare anledningar att vaccinera livsmedelsproducerandedjur, till exempel att förebygga sjukdom, minska smittryck, uppnå populationsimmunitet och att öka produktionen. Vaccination är mer kostnadseffektivt än att behandla sjukdom och det finns många hållbarhetsaspekter på detta. SVA anser att dessa hållbarhetsaspekter bör beaktas i utredningen.

Antalet doser är inte heller korrekt angivet. År 2022 var det 214 miljoner doser till fjäderfä och 8,2 milj till gris (enligt Jordbruksverkets rapport om försäljning av läkemedel till djur).

Utöver läkemedel som har betydelse för djurens- hälso och sjukvård skulle även desinfektionsmedel och förbrukningsartiklar också kunna lagras.

Kapitel 8. Lagerhållning inom livsmedelssystemet

Avsnitt 8.3.3

Rörande insatsvaror: Inget nämns om laboratoriemateriel eller andra insatsvaror som krävs för att upprätthålla livsmedelssäkerhet, vilket är relevanta lagerhållningsfrågor inom livsmedelssystemet.

Kapitel 10. System för att upptäcka och hantera hot

Avsnitt 10.1.2

Här beskrivs Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets ansvar för omvärldsbevakning. Myndigheten vill nämna att SVA, Naturvårdsverket och länsstyrelserna också bidrar till omvärldsbevakningen. Redan i fredstid följer och analyserar SVA smittläget hos djur fortlöpande. Detta är en del av det befintliga systemet att upptäcka och hantera hot i livsmedelskedjan.

Kapitel 11. Forskning och innovation

Avsnitt 11.4

Detta är ett viktigt område och SVA instämmer i att forskning och innovation är nödvändigt för att utveckla livsmedelsberedskapen. SVA vill förtydliga att myndigheten har till uppgift att arbeta med tillämpad forskning och innovation. Då SVA är en beredskapsmyndighet samt har uppdrag rörande tillämpad forskning ges förutsättningar att snabbt implementera ny kunskap i förmågeutvecklingen. Dessa frågor är otydliga i utredningen.

Kapitel 12. Ett mål för livsmedelsberedskap

Avsnitt 12.2

För att underlätta framtida prioritering skulle de olika beståndsdelarna i målet ”att säkerställa att hela befolkningen över tid har tillgång till nödvändiga livsmedel vid en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen” behöva beskrivas mer ingående.

Kapitel 14. Tydlig nationell inriktning och samordning

Avsnitt 14.1.2

SVA tillstyrker idén att sektorsmyndigheten kan ansvara för att samordna behov av särskild forskning till stöd för livsmedelsberedskapen, men anser att utöver att samråda med berörda myndigheter så bör förståelsen för vilka forskningsfrågeställningar som är prioriterade tas fram i dialog med livsmedelssektorn i stort. Där finns redan idag strukturer för att identifiera behov av forskning och innovation inom livsmedelskedjan som skulle kunna nyttjas, så som Sweden Food Arena, Kunskapsnav Animalieproduktion och liknande.

Avsnitt 14.2

I förslaget om att ett nationellt livsmedelsberedskapsråd ska ledas av generaldirektören behöver förtydligas med att det avser generaldirektören för Livsmedelsverket eller den myndighet som avses. Förslaget om att ledamöterna i rådet ska utses av Livsmedelsverket är bra.

Avsnitt 14.3 Forskning och innovation bör stärkas

SVA instämmer med utredningens bedömning, att forskning och innovation inom livsmedelssystemet bör stärkas. Se även synpunkter rörande Avsnitt 14.1.2.

Kapitel 15. Ett motståndskraftigt livsmedelssystem

Avsnitt 15.3 I detta stycke tas frågan om inhemsk produktion av mineralgödsel upp. Behovet av inhemsk gödsel är en viktig fråga, och SVA vill lyfta vikten av organisk gödsel och att djur inom animalieproduktionen kan bidra här.

Avsnitt 15.5

Detta är viktigt och bra att investeringsstöd lyfts. Beredskapsinvesteringar på gårdsnivå är viktiga, men det är mer än lagring som skulle kunna utvecklas med rätt stöd. Energiförsörjning (sol, vind), möjlighet att ställa om produktionen (bygga in flexibla lösningar), gårdspastörisering, gårdsslakt, alternativa vatten- och foderkällor, alternativa beten (skogsbeten, virtuella stängsel) med mera.

Kapitel 16. Stärkt förmåga att hantera allvarliga störningar

Avsnitt 16.1 En funktion för att tidigt upptäcka hot ska inrättas

SVA uppskattar att det klargörs att Livsmedelsverkets omvärldsanalys tydligare

bör omfatta den bredare hotbilden mot livsmedelsförsörjningen, men anser att det är viktigt att Livsmedelsverket inkluderar fler aktörer i denna funktion. SVA och Jordbruksverket är till exempel lämpliga att bedöma vissa hot mot animalieproduktionen, och SVA bedriver redan idag omvärldsbevakning av smittsamma sjukdomar.

Företagens lönsamhet bör särskilt beaktas så att de inte lägger ner på grund av bristande lönsamhet, vilket skulle försvaga Sveriges beredskap avseende livsmedelsförsörjningen. Det är också bra att Jordbruksverkets ansvarsområde och kunskaper inom områden av vikt för livsmedelsberedskapens analyskapacitet lyfts.

Avsnitt 16.3. Beredskapslagring inom jordbruksområdet ska införas

Även beredskapslager för animalieproduktionen bör lyftas tydligare. SVA anser att det är svårt att tolka formuleringen ”*För det tredje bör varor som behövs för livsmedelsproduktion som är mindre känslig för störningar prioriteras.*” (s. 250). Det är viktigt att identifiera kritiska verksamheter och deras behov av insatsvaror. Det är bra att beredskapslager för varor inom jordbruksområdet ska återupprättas men det är viktigt att även ta med animalieproduktionens behov i detta. Djuren är levande livsmedelslager och det bör nämnas i samband med beredskapslagring. Husdjur till husbehov kan komma att bli viktiga tillskott till livsmedelsförsörjningen för hushållen i en kris (kaniner, fjäderfä, hushållsgris), men även större besättningar kan fungera som livsmedelslager. Pastörisering och slaktmöjligheter på gård kan säkra leveranser av säker mjölk och kött om transport till större mejerier och slakterier omöjliggörs. På s. 253 står ”*En del av jordbruksmarken är dock bäst lämpad för vallodling vilken utgör grunden i mjölk- och nötköttsproduktionen*”. SVA vill även framhålla bete som alternativ till vallodling, samt bredda produktionsformerna till att även inkluderalamm- och renkött.

Avsnitt 16.3.3 Tillgång ska säkerställas genom upphandling

På s. 258 första stycket så anges att beredskapslagringen i första hand ska bygga på frivillighet, men det nämns inte hur man ska säkerställa att lagren blir till.

Kapitel 20. Författningskommentar

S. 309, Kap 3 i föreslagen lag: Oklart vad som omfattas av ”beredskapslagra varor inom jordbruksområdet”. Försörjning av varor inom djurens hälso- och sjukvård

behöver säkerställas och en del är lämpliga att lagerhållas, andra inte. Detta
behöver klargöras.